

§ 52 Prästers väjningsrätt vid vigsel

BRITT-MARIE DANESTIG:

Ordförande! Jag ska be att få yrka bifall till motion 2017:110 om prästers väjningsrätt när det gäller vigsel, där vi föreslår att kyrkomötet beslutar uppdra till kyrkostyrelsen att hos regeringen anhålla om, att bestämmelsen i 4 kap, 3 § andra stycket i äktenskapsbalken om prästers väjningsrätt när det gäller vigsel utgår. Präster i Svenska kyrkan har många olika plikter. En plikt är att följa vigningslöftet som prästen avlade vid prästvigningen. I det löftet ingår att följa kyrkans ordning. Som arbetstagare har prästen dessutom plikt att som arbetsgivare vara lojal i sin tjänst och följa de lagar och regler som följer arbetsrätten.

Kan det bli komplicerat att som präst uppbära rollen som ämbetsbärare parallellt med rollen som arbetstagare? Har präster rätt till en personlig trosuppfattning som skiljer sig från majoritetens inom kyrkan? Svenska kyrkan tillåter ju idag kvinnliga präster och äktenskap mellan frånskilda och samkönade. Det ingår i kyrkans ordning, beslut som förvisso skapade heta diskussioner på sin tid. Kan då en präst återropa samvetsfrihet när det gäller möjlighet att avstå från någon av de kyrkliga handlingarna? Det finns vissa likheter i frågan om, huruvida en barnmorska har rätt att neka att utföra aborter. Finns det då en gräns för vad som kan anses vara illojalt handlande av en präst relaterat till samvetsbetänkligheter och arbetsskyldighet? Det är en intressant fråga.

Någon rätt att avstå från att tjänstgöra tillsammans med kvinnor finns inte reglerat i lag, eftersom det skulle anses som diskriminering. Vad gäller rätt att avstå från andra kyrkliga handlingar som dop, begravning och konfirmation finns inte heller reglerat i lag. Om en präst skulle vägra att utföra de uppgifterna, skulle det arbetsrättsligt kunna betraktas som arbetsvägran. Men detta gäller inte vigsel. När det gäller att förrätta vigslar har prästerna rätt att vägra, oavsett anledning, med stöd av äktenskapsbalkens 4 kap. 3 § andra stycket. Vi menar, att samvetsbetänkligheter inte ska kunna inskränka på arbetsskyldigheten så länge arbetsuppgifterna följer anställningsavtalet. Normalt ses vigseln som en sådan.

I svaret på min motion slår utskottet fast att skrivningen i äktenskapsbalken om prästers rätt att vägra vigsel avser "vigselförrättarnas relation till det allmänna" men tar inte upp vilka interna bestämmelser som kan finnas inom ett trossamfund beträffande skyldighet att förrätta vigsel. Skulle kyrkan och andra trossamfund kunna sätta sig över lagen? Ska jag tolka Läronämndens yttrande så, när de i sitt yttrande över motionen skriver följande: "Det står inte den enskilde ämbetsbäraren fritt att själv välja konsekvenser av sin uppfattning för utövandet av ett uppdrag i kyrkan. Kyrkans gemensamma ordning är överordnad ämbetsbäraren." Om det är så är jag mycket nöjd i sak, men undrande. För om det är så, vilken funktion fyller då paragrafen i äktenskapsbalkens 4 kap.? Tack.

Bifall till motion 2017:110.

BISKOP EVA BRUNNE:

Jag talar för utskottet och yrkar bifall till utskottets förslag att avslå motion 2017:110. Svenska kyrkan har, om jag är rätt underrättad, en tredjedel av vigslarna i vårt land. Det innebär att två tredjedelar sköts av borgerliga vigselförrättare eller andra trossamfunds vigselförrättare. Det känns lite förmätet, att vi med en tredjedel av vigslarna i landet skulle gå in och begära lagändring. Det skulle dessutom få ekumeniska konsekvenser om vi ensamma gjorde detta.

Sedan vill jag också påtala, att det lilla stycket i äktenskapsbalken som motionären vill ha ändring på eller ha bort i grunden inte enbart handlar om samkönade vigslar. Det handlar om att vigselförrättare ska kunna säga nej av andra skäl, till exempel att man förstår att paret inte ömsesidigt har kommit överens om det här. Det kan handla om ett par där man upptäcker, att de inte har ett språk som båda två kan kommunicera på eller göra sig förstådda på. Det kan också handla om att en i paret eller båda är så högggradigt berusade när det kommer till vigseln att de faktiskt inte vet vad de gör. Där måste präst kunna ha möjlighet att säga nej till att viga. Den möjligheten vill vi inte gå miste om genom att man begär att få en ändring.

När det sedan gäller Läronämnden ska man också läsa den mening som kommer efter, nämligen att ansvaret för att kyrkliga handlingar blir utförda inte ligger på den enskilda prästen utan på församlingen. Det är inte så att enskild präst bär allting själv, utan det är ett uppdrag som har getts till kyrkan som sedan ges vidare. Angående fallen med samkönade vigslar är det kyrkoherdens sak att se till att vigsel kan ske och förrättas av någon. Men det var en parentes.

Bifall till utskottets förslag om avslag på motion 2017:110.

BRITT-MARIE DANESTIG (REPLIK):

Jag kan säga, att jag har lite svårt att förstå problemet när det gäller andra trossamfund. Att stryka den här delen i äktenskapsbalken ger ju faktiskt trossamfundet större frihet att internt utforma vad man menar, både när det gäller samkönade äktenskap och andra eventuella hinder. Utskottet tar ju upp att det kan finnas brister när det gäller ömsesidigheten mellan två människor som vill viga. Det är klart, att om vigseln juridiskt sett betraktas som legal genom hindersprövning, måste skälen att bryta den vara starka för att kyrkan ska avstå från vigselrätten. Jag kan kanske föreställa mig några sådana sammanhang, fast de inte kan vara särskilt vanliga. Jag skulle kunna tänka mig, att kyrkan där i stället ska ägna sig åt samtal, stöd och hjälp åt den svagare parten.

BISKOP EVA BRUNNE (REPLIK):

Det ska vi visst göra, men om vi mot förmodan skulle gå in och begära en lagändring och få den, skulle vi ju också avhända oss möjligheten att säga nej när det är helt nödvändigt. Det är jag inte beredd att göra, inte utskottet heller.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Bifall till utskottets förslag. Men jag vill kommentera Läronämndens yttrande 2017:4y. I värsta fall öppnar Läronämnden genom sitt yttrande för en förödande omtolkning av 2009 års beslut i äktenskapsfrågan. Läronämnden ville år 2009 framhålla vikten av "ett öppet och ömsint bemötande av minoriteten" när beslutet om ny äktenskapssyn stod i begrepp att tas i kyrkomötet. "I en kyrka är den yttersta frågan inte vem som tycks få rätt eller vem som vinner debatten utan om kärleken har tagit sin plats i varje enskilt hjärta. Därför kan i denna fråga följa det gamla teologiska rådet: i det nödvändiga enighet, i det som låter sig diskuteras frihet, i allt kärlek", Läronämnden 1995:18.

Utskottet hävdade den gången 2009, att kyrkan har uppdraget att välkomna också par av samma kön till vigsel, men den enskilda prästen kan säga ja eller nej till att leda en sådan gudstjänst, Gudstjänstutskottet 2009:2. I sitt yttrande över den nu aktuella motionen väljer Läronämnden att i bjärt kontrast till det tidigare yttrandet i stället citera ett gammalt uttalande från år 1997, där det sägs: "Det står inte den

enskilde ämbetsbäraren fritt att själv välja konsekvenser av sin uppfattning för utövandet av ett uppdrag i kyrkan. Kyrkans gemensamma ordning är överordnad ämbetsbäraren”, Läronämnden 1997:3y. Det här yttrandet blir i Läronämndens skrivning nu för i år helt ryckt från sitt sammanhang, eftersom det då handlar om en annan fråga och ger en väldigt skev bild av förutsättningarna som sas skulle gälla när beslutet om ny äktenskapssyn togs. När beslutet togs menade majoriteten, att det fanns två uppfattningar i frågan, som båda var förenliga med Svenska kyrkans ordning. Av öppenhet på det sättet märks egentligen inget i Läronämndens aktuella skrivning, heller inte i utskottets behandling av frågan. Om förskjutningen av fokus är avsiktlig är det djupt olyckligt och då kommer det att fördjupa splittringen både i kyrkan och mellan kyrkor.

BRITT-MARIE DANESTIG (REPLIK):

Det tycks ju vara klart för kyrkomötet att det inte är särskilt tydligt utan att det är otydligt, att klarhet inte råder utan oklarhet, när man har lyssnat dels på mig och dels på Bertil Murray. Jag tycker det är beklagligt. Jag tror också att det skapar otrygghet hos många människor, särskilt när det gäller samkönade äktenskap. Jag skulle vilja säga, att vi måste fundera över vilken kyrka vi vill vara och vilken människosyn och vilken äktenskapssyn vi vill att våra ämbetsbärare ska ge uttryck för. Vi ska vara inkluderande, inte exkluderande. Tack.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

På den punkten, Britt-Marie, är vi överens. Det är ett otydligt yttrande.

BISKOP EVA BRUNNE (REPLIK):

De får jag be Bertil Murray att också läsa meningen efter det du citerade från Läronämndens yttrande. ”Ansvaret för att kyrkliga handlingar blir utförda ligger inte på den enskilda prästen utan på församlingen. Kyrkoherden ansvarar för att de som efterfrågar och har rätt till vigsel också ska få vigsel i församlingen i enlighet med kyrkans ordning.” Därför är det ju så, att den enskilda ämbetsbäraren inte fritt väljer. Kyrkan har fått uppdraget.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Jag är tacksam för det förtydligandet. Fortfarande förstår jag inte vad hänvisningen till 1997 års yttrande i Läronämnden har att göra med saken. Det är det som komplicerar bilden av det hela.

DAG SANDAHL:

Ordförande! Det finns uppenbarligen olika slags vänster. Jag saknar Karl Marx, han hade njutit av den här debatten. Karl Marx och Friedrich Engels konstaterade ju att den siste som blir lönearbetare är prästen, och då ställs präster under kommando som alla andra lönearbetare. Arbetsrätten gäller och då kräver man lojalitet. Det är också en klassisk vänsterdebatt. Lojala är vi inte, sa Jan Myrdal, men solidariska. Bertolt Brechts sång Solidaritetslied kan inte vara Lojalitetslied. Man kan inte besjunga lojaliteten.

Nu får jag alltså höra distinkta, politiska krav på att ställa tillbaka prästerna. De ska följa kyrkans ordning och då blir det plötsligt Svenska kyrkans ordning. Å nej, lite mer komplicerat är det i en reformatorisk kyrka. De lokala nationalkyrkornas ordningar står alltid i ett kritiskt förhållande till kyrkans ordning, ordningar som

gäller tiderna igenom. Jag tycker vi fick ett utomordentligt exempel på hur lönearbetspräster ska behandlas. Så ska man gå till staten och begära hjälp att få bort någonting som faktiskt infördes för att bereda frihet och inte tvinga folk handla mot sina samveten, ingens samvete tvinga eller tvinga låta. Detta är en hållning som kyrkbolsjevismen uppenbarligen inte står för.

Ni som vill läsa om skillnaden mellan vänster och vänster hänvisar jag till Kjerstin Noréns uppsats i en tidning som heter Alba. Det är en kvinna av det slag som jag håller mycket högt. Hon sjöng och skrev till Röda bönor och blev där närmast legendarisk. Hon har sagt en gång: ”Jag är tacksam att jag blev legendarisk och inte martyr.” Hon pekar på den frihetliga vänstern, den som inte släpper tankegångarna utan tänker fritt och är vänster, som alltså aldrig någonsin, aldrig någonsin blir lojal, vägrar lojalitet och bekänner sig till solidaritet. Jag är glad att jag fick säga detta.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Jag vill bara tydligt framföra att sverigedemokraternas hållning är att vi tycker, att väjningsrätten ska bevaras. Det här som Eva Brunne förde fram tidigare berör ju inte bara samkönade äktenskap, utan det berör många frågor. Det berör också fler trossamfund som framgår här i betänkandet. Vi yrkar bifall till utskottets förslag att avslå motion 2017:110.

Samtidigt vill jag också framföra, att man i utskottets betänkande kan se att man ändå öppnar upp för en förändring längre fram, beroende på vad den här utredningen kommer fram till. Jag tycker inte att man ska förändra detta med väjningsrätten. Det var ju ett löfte som gavs när vi fattade beslut om samkönade äktenskap. Att man hade löftet om väjningsrätten tror jag lite grand var förutsättningen för att få igenom detta. I kyrkan ska vi inte syssla med att begå löftesbrott. Det tycker jag inte är vår uppgift. Vi hörde tidigare att det ska vara en inkluderande kyrka och det tycker jag vi ska vara. Vi ska vara inkluderande för båda uppfattningarna här. Vi har en sådan ordning idag och vi hörde under förra kyrkomötets debatt att det finns många goda exempel på att det här fungerar, att vi kan tillgodose dem som vill viga och att vi kan tillgodose och fortfarande respektera de präster som har en annan uppfattning, utan att någon ska behöva känna sig diskriminerad eller exkluderad. Tack.

Bifall till utskottet.

BRITT-MARIE DANESTIG (REPLIK):

Jag vill bara säga, att jag inte riktigt kan förstå att man kan tyda mitt anförande på det sätt som Dag Sandahl har gjort. Frihet måste ju vara när kyrkan är skild från staten. Det är faktiskt så att kyrkan själv bestämmer. För övrigt tyckte jag det var trevligt att lyssna på dig.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 120.